

ELS VALORS NATURALS DE LA RIERA DE TORRELLES I ELS SEUS PROBLEMES

LA RIERA DE TORRELLES



● **Descripció:**

Dins del terme municipal de Torrelles hi flueixen la riera de can Bruguera, davant de can Balasc de Dalt, la riera de can Mas, al pont del Molí i aigües més avall diversos torrents, entre els quals el de can Ràfols, la conca del qual és en bona part dins del terme municipal de Cervelló.

La riera de Torrelles, si es considera la riera de Torrelletes com el seu braç principal, neix al terme municipal de Begues. Després de passar pel terme municipal de Torrelles, per l'àrea urbana de Sant Antoni i pel parc agrari dins del terme municipal de Sant Vicenç dels Horts, la riera desemboca al riu Llobregat. De fet, és l'últim afluent important del marge dret del riu Llobregat abans de la seva desembocadura.

En bona part del seu curs i dins del terme municipal, acostuma a portar aigua superficial durant tot l'any, encara que sigui en poc cabal.

● **Informació naturalista:**

La riera de Torrelles, juntament amb les altres rieres i torrents que hi conflueixen, és l'únic espai natural on hi podem trobar espècies de flora i fauna més o menys relacionades amb les zones humides. Tot i ser un espai històricament molt humanitzat, amb tota mena d'aprofitaments agrícoles, ramaders, de comunicacions..., encara conserva alguns valors naturals importants i continua essent un eix de connexió ecològica.

- **Fauna**

S'hi poden trobar peixos de forma intermitent segons el règim de rierades, les quals permeten la seva connexió amb el riu Llobregat. Es poden observar també diverses espècies d'invertebrats aquàtics i amfibis, així com alguns rèptils aquàtics com la **serp d'aigua** (*Natrix maura*) i la **tortuga de rierol** (*Mauremys leprosa*). Algunes aus aquàtiques que hi són presents durant tot l'any, sigui hivernants o de pas: **polla d'aigua** (*Gallinula chloropus*), **rascló** (*Rallus aquaticus*), **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*), **ànec collverd** (*Anas platyrhynchos*), **blauet** (*Alcedo atthis*) ...



Entre els mamífers que es poden observar a l'entorn de la riera hi ha els següents: **geneta** (*Genetta genetta*), **porc senglar** (*Sus scrofa*), fagina (*Martes foina*), **esquirol** (*Sciurus vulgaris*), **eríç comú** (*Erinaceus europaeus*), **guineu** (*Vulpes vulpes*) i **toixó** (*Meles meles*).

- **Flora**

En el curs alt dels torrents, la vegetació està constituïda per espècies més aviat forestals: **alzines** i **avellaners** al torrent de can Claver, ombrívol i de substrat silici; **pins** i **arboços** al torrent de la font de l'Alba, on el terreny és calcari i assolellat.

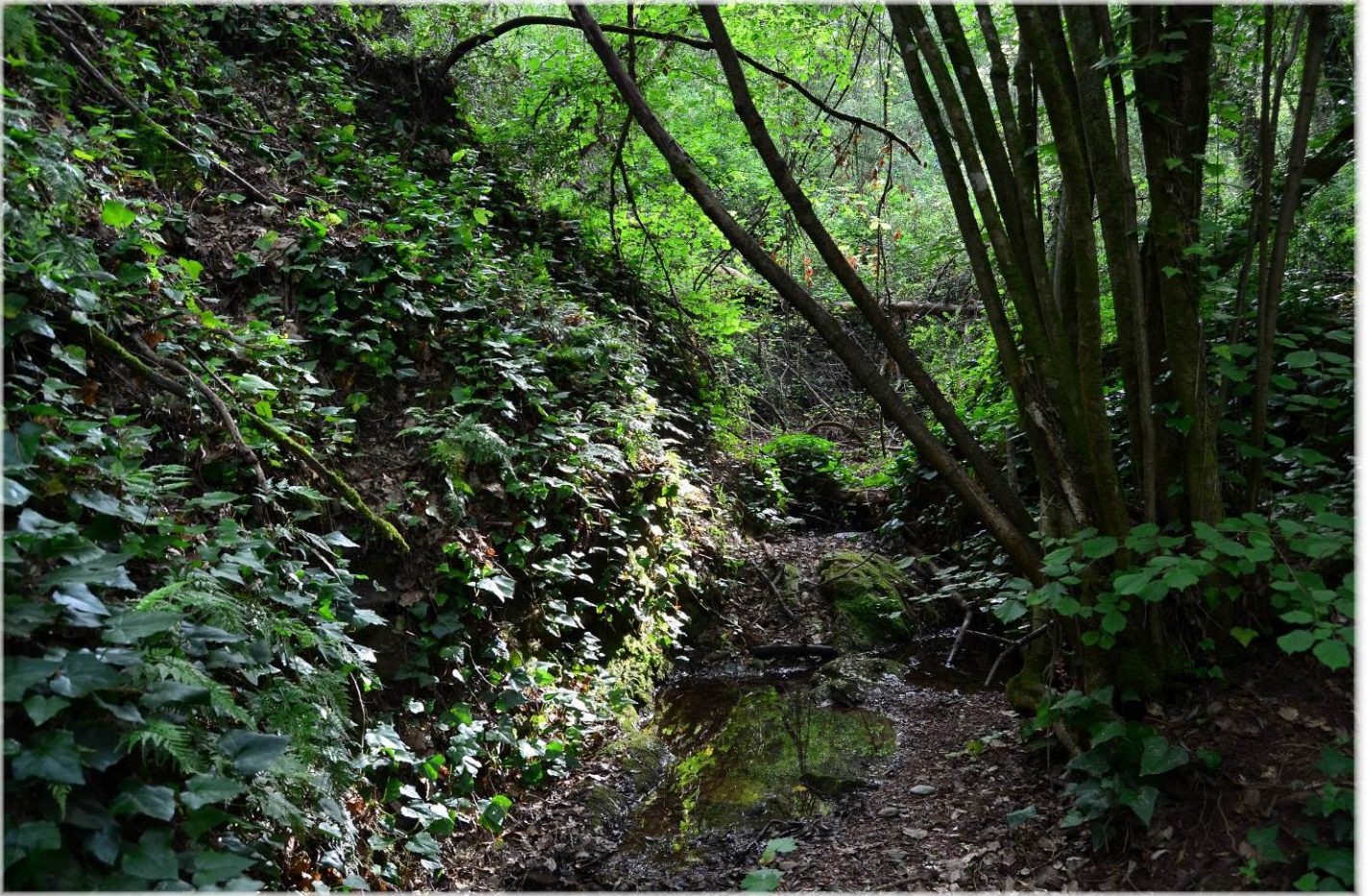
Quan arribem a la plana de Torrelletes, el bosc desapareix per donar pas als camps de conreu i a zones urbanes, que ens acompanyaran pràcticament fins al terme de Sant Vicenç i condicionaran enormement el tipus de flora de la riera. **Plàtans**, **pollancres** i algun **àlber** són les espècies arbòries més visibles. Entre les herbes i arbusts trobem diverses espècies de **ciperàcies** (*Carex* sp., *Cyperus* sp.), **joncs** (*Juncus inflexus*), nombroses plantes al·lòctones (*Phytolacca americana*, *Boussingaultia cordifolia*, *Lunaria annua*...) i l'omnipresència dels **esbarzers** (*Rubus ulmifolius* i *Rubus caesius*), que a Torrelles anomenem amb el localisme de "**sarguessos**".

S'ha de destacar l'abundància de canyars en gairebé tot el seu curs. Cal dir que la **canya** (*Arundo donax*), procedent del continent asiàtic, s'ha utilitzat des de fa milers d'anys tant a l'agricultura com a l'artesania i la construcció, formant part del paisatge mediterrani. Però la modernització d'aquestes labors i la innovació en els materials ha fet que es deixi de tallar-les, permetent la seva expansió arreu i convertint aquesta gramínia gegant en una veritable plaga.

- **Problemàtica:**

- Des de fa segles la riera de Torrelles ha rebut un fort impacte de l'activitat humana: s'ha utilitzat de camí d'accés; la vegetació de ribera s'ha substituït per canyars; els camps de fruiters i els horts sovint han arribat fins a dins de la llera; abans del segle XX ja s'havien realitzat desviacions del seu curs i d'alguns torrents per realitzar aprofitaments agrícoles.
- També es va veure afectada per la construcció de la carretera i, més tard, pel col·lector d'aigües residuals construït a dins de la llera. Això ha suposat que diverses ocasions es produïssin episodis de contaminació de les aigües.
- La construcció d'urbanitzacions a la segona meitat del segle XX va afectar noves zones del sistema hidrològic.
- També rep els residus provinents del trànsit a la carretera i la variant.
- Finalment, hi ha punts d'abocaments de residus agraris, els quals són aprofitats per llençar-hi altres residus, terres i runes.

TRAM 1. La riera de can Bruguera entre el salt de l'Aigua i la font del Vidre.



• Descripció:

Aquest tram de la riera de can Bruguera o can Claver és a la vall on hi trobem una hípica. Lluny de les zones urbanes, a prop només hi ha les masies de can Claver, can Nicolau i can Carnero, i les **ruïnes** de can Bruguera i can Pinet.

El seu curs només es travessat tres vegades per pistes forestals i hi ha escassos camps de conreu perquè a mitjans del segle XX es van repoblar els camps abandonats amb **pinastre** (*Pinus pinaster*).

Semblaria doncs que és un dels trams del sistema fluvial menys humanitzats i per tant més “natural”.

• Informació naturalista:



• Fauna

A causa de l'escàs cabal que porta aquest tram alt de la conca fluvial de la riera, la fauna aquàtica es limita als invertebrats i a alguns amfibis com ara la **salamandra** (*Salamandra salamandra*).

Essent aquesta zona la més pròpia dels hàbitats forestals, entre les aus es podrien esmentar l'**astor** (*Accipiter gentilis*), la **tórtora** (*Streptopelia turtur*) i el **pinsà comú** (*Fringilla coelebs*), que en els últims anys hi ha esdevingut nidificant.



• Flora

Ressalta com a espècie de les zones més ombrívols l'**avellaner**, juntament amb diferents espècies de briòfits (**molles** i **hepàtiques**) i petits pteridòfits (falgueres) com la **molssa borda** (*Selaginella denticulata*), afavorits per la humitat i la frescor del fons del torrent.

Altres espècies que trobem són **alzines**, **llorers**, **pollancre**s, **gatells**, entre els arbres; **corners**, **aranyoners** i **marfulls** entre els arbusts; enfiladisses com l'**arítjol** i l'**esbarzer**; i, entre les herbàcies, podem destacar les flors grogues del **botó d'or** (*Ranunculus bulbosus*) o el delicat **lli boscà** (*Linum usitatissimum*).

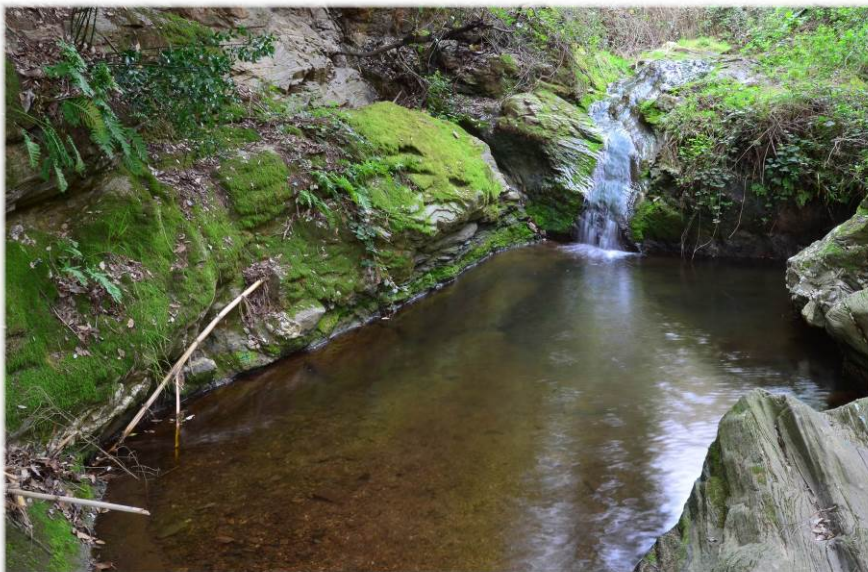
Al *Catàleg d'arbres singulars* (2002), realitzat pel grup de botànica de l'ANT, hi ha inclòs un exemplar d'**avellaner** a la font dels Pinyons.

• Problemàtica:

- Activitats de passeig a peu, a cavall, en bicicleta o en vehicles a motor, com ara les motos, quads, tot terreny...
- Fa pocs anys va sorgir l'amenaça de realitzar-hi un projecte d'activitat de "paint ball", en aquesta vall, que es va aturar.

TRAM 2. Entre l'aiguabarreig de les rieres de Torrelletes i can Mas, al pont del Molí, i la font Bosquina.

• Descripció:



Aquest tram comença a sota del pont del Molí, on conflueixen la riera de can Mas i la riera de Torrelletes. A prop hi ha restes de l'**antic Molí**, que aprofitava la força motriu de l'aigua de la riera de can Mas per moldre el blat.

Més avall la riera passa per sota la **font de can Coll**. Aquí hi havia dues surgències d'aigua, una dins del safareig i una altra a la pròpia font. Ambdues eren aprofitades per regar els horts de can Vinyals, actualment sense conrear.

Després de transcórrer entre els horts i la urbanització de can Guey, la riera arriba a la **font Bosquina**, actualment colgada per la grava, i al pont de la variant.

• Informació naturalista:



• Fauna

Actualment és difícil que hi hagi fauna piscícola degut a l'absència dels pèlags de la font Bosquina, on es refugiaven els peixos que pujaven amb les rierades. Si exceptuem els pèlags del pont del Molí, la resta d'aquest tram travessa una zona de grava on a l'estiu amb prou feines hi corre l'aigua.

A banda dels amfibis com la **granota verda** (*Pelophylax perezi*) i de rèptils com ara la **serp d'aigua** (*Natrix maura*), d'aus s'hi pot trobar la **cuereta torrentera** (*Motacilla cinerea*) i, de pas o hivernant, la **xivitona** (*Actitis hypoleucos*).



• Flora

En aquest tram hi predominen els **canyars**, els quals han envaït el marge esquerre de la riera i bona part del marge dret. Allà on no hi ha canyes, dominen els **sarguessos**. Destaca un gran **pollancre** (*Populus nigra*) sota els horts abandonats de can Vinyals i dos exemplars de **gatell** (*Salix atrocinerea*) just sota la font Bosquina. A la font de can Coll hi ha una **alzina** (*Quercus ilex*) inclosa al *Catàleg d'arbres singulars* (2002)

Al final del tram, on hi havia la font, floreixen el **setge** (*Scrophularia peregrina*), els **créixens** (*Rorippa nasturtium-aquaticum*) i, amb una mica de sort, el **cardot** (*Dipsacus fullonum*), amb els seus

espinosos capítols de flors liles, utilitzats, secs, com a decoració.

• Problemàtica:

- La cimentació de la llera de la riera. A la zona de la font Bosquina hi coincideixen el formigó del pont i el col·lector, i els gabions de la variant.
- Des de la construcció del nou col·lector i el manteniment per EMSSA no es produeixen els episodis constants de contaminació per aigües residuals que s'havia patit durant anys.
- L'abandonament dels horts de can Vinyals fa que no s'explotin els canyars, els quals es van expandint.
- Un problema pendent de resoldre des de la urbanització del torrent de can Coll és la seva connexió amb la riera a la zona de la font i el trencament de la deu de la font.
- En algunes parcel·les de la urbanització de can Guey s'han observat accessos a la riera i extraccions d'aigua.

TRAM 3. Entre la font Bosquina, la font del mas Segarra i els horts de can Soler.



• Descripció:

A la **font Bosquina**, on ara hi ha el pont de la variant, hi havia un aflorament de roques de pissarres que mantenien gorgs o pèlags d'aigua tot l'any, i on era fàcil trobar-hi peixos. Durant l'estiu, s'hi anava a banyar la canalla. Actualment el formigó de les obres del pont i del col·lector d'aigües residuals els ha fet desaparèixer.

Després de passar entre una feixa d'hortos i la variant, la riera arriba al pont del mas Segarra. Durant anys va ser l'únic pont que travessava la riera més amunt de la carretera.

En aquest punt li arriba l'aigua de la **font del mas Segarra**, surgència que neix a sota del mas i que actualment queda a l'altra banda de la variant. Després continua entre el casc urbà i la variant fins als horts de can Soler. Allà s'aprofita l'aigua d'una **mina** per regar.

• Informació naturalista:

• Fauna

A partir del pont de la variant, la llera de la riera és de poca pendent, i formada per graves i sorres. Als estius secs no hi corre aigua superficial, per tant la fauna aquàtica hi és escassa.

A sota de ca l'Enric hi ha un pèlag en el qual s'hi ha observat **tortuga de rierol** (*Mauremys leprosa*).

Pel que fa a les aus aquàtiques, algun hivern s'hi ha observat la **xivita** (*Tringa ochropus*), el **martinet menut** (*Ixobrychus minutus*) i el **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*).

De mamífers s'hi ha observat molts rastres de porc senglar



(*Sus scrofa*) i, també, de fagina (*Martes foina*).

• Flora

Aquí es deixa sentir amb força la influència de l'activitat humana. L'excés de nutrients degut a l'abocament d'aigües residuals i a la proximitat de les explotacions agrícoles fa que la vegetació del llit de la riera sigui molt abundant, dominant les plantes nitròfiles, com ara la **paradella** (*Rumex crispus*), l'**herba presseguera** (*Polygonum persicaria*), la **carbassina** (*Bryonia cretica*) o l'**altimira** (*Artemisia vulgaris*).

És habitual també trobar plantes nascudes de les restes vegetals llençades a la riera des dels horts, com **tomaqueres** (*Solanum lycopersicum*) o **carbassoneres** (*Cucurbita pepo*).

A la font del mas Segarra hi ha un grup de **plàtans** (*Platanus X hispanica*) de dimensions considerables, entre els quals destaquen pel seu diàmetre els tres que hi ha just al costat de la font.

• Problemàtica:

- Abandonament de les fonts Bosquina i del mas Segarra.
- Creixement dels canyars que no es tallen.
- Durant molts anys vessaments continuats d'aigües residuals, la qual cosa ha desaparegut amb la construcció del nou col·lector i el manteniment.

TRAM 4. Des del torrent de can Roig fins el torrent de cal Xicarró.



Descripció:

Aquest tram s'inicia on coincideixen les aigües, canalitzades en una part del seu curs, dels torrents de Can Roig i de Can Balasc, just a la rotonda de Cesalpina.

Més avall hi ha una **resclosa** on antigament s'hi anava a rentar la roba i, a partir de la qual, hi corre l'aigua tot l'any, fins i tot en els estius més desfavorables.

Passada la resclosa, a la riba dreta, hi ha una surgència d'aigua, segurament procedent del torrent de can Balasc de baix.

Després de travessar un aflorament de roques, hi ha un tram de graves que actualment ha soterrat **la font del Cucut**.

En la confluència amb el torrent de cal Xicarró, hi ha una gasolinera.

Aquest tram és l'únic on el col·lector general d'aigües residuals passa per fora de la llera.

● Informació naturalista:

• Fauna

A més de la presència esporàdica de **peixos** als pèlags d'aquest tram, també hi trobem rèptils com la **tortuga de rierol** (*Mauremys leprosa*) i la **serp d'aigua** (*Natrix maura*), i amfibis com la **granota verda** (*Pelophylax perezi*).

Essent la zona amb més aigua durant tot l'any, s'hi poden observar aus aquàtiques com les **Rallidae**: la **polla d'aigua** (*Gallinula chloropus*) i d'altres de més ocasionals com el **rascló** (*Rallus aquaticus*), la **polla pintada** (*Porzana porzana*), i i el **rasclotó** (*Porzana parva*). D'altres aus aquàtiques que s'hi poden veure són el **blauet** (*Alcedo atthis*), el **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*) i l'**ànec collverd** (*Anas platyrhynchos*).

• Flora

Com en el tram anterior, tornem a trobar plantes naturalitzades procedents dels horts, com la **patatera** (*Solanum tuberosum*) i, sobretot, les **canyes** que venen dominant a tots els trams urbans.

A la riba esquerra, passada la font del Cucut, hi ha una línia de **plàtans** que van ser talats fa molts anys i que, després de rebrotar, han tornat a tenir una mida considerable. Sota d'aquests hi ha un grup de **cues de cavall** (*Equisetum telmateia*), que a principis d'estiu decoren el racó amb el seu verd intens.

A la riba dreta, al final d'aquest tram, hi ha una línia de **pollancres** (*Populus X canadensis*) que van ser plantats quan es va construir una depuradora, ara suprimida. També hi trobarem la **botja d'aigua** (*Dorycnium rectum*) i l'**estramoni** (*Datura stramonium*).

● Problemàtica:

- Episodis de contaminació amb aigües residuals, els quals han disminuït amb la construcció del nou col·lector i la concessió del manteniment del clavegueram municipal.
- Punts d'abocaments de restes agrícoles, però també de terres, runes i deixalles diverses.
- Abandonament de la font del Cucut.

TRAM 5. Des del torrent de can Ràfols fins al límit amb el municipi de Sant Vicenç dels Horts



● Descripció:

Aquest tram s'inicia a la confluència amb el torrentó de les Rovires, a la banda dreta, a prop de can Casanovas. Més endavant, a la banda esquerra també hi conflueix el torrent de can Ràfols, on la passera del camí de can Gallina travessa la riera.

Es caracteritza per tenir en tot el seu recorregut, i en paral·lel, la carretera Bv-2005, que va de Torrelles a Sant Vicenç dels Horts. En alguns petits trams els murs de formigó de contenció de la carretera arriben fins a la mateixa aigua.

A sota del revolt de la carretera on ara hi ha les barbacoes, hi ha la **font Miquela**. A partir d'aquí torna a haver-hi un aflorament de roques a continuació de les quals la riera passa per sota de dos

punts de la carretera, el nou i l'antic, denominats de les Campmanyes o Camanyes.

Després la riera fa un gran revolt, al peu del Montpedrós, per superar unes penyes, fins on hi havia un **forn de calç**. Finalment s'endinsa al terme municipal de Sant Vicenç.



● Informació naturalista:

• Fauna

La presència de **fauna piscícola** és força habitual. També es poden observar els mateixos **invertebrats**, **rèptils** i **amfibis** que en el tram anterior. Cap al final del tram s'hi pot trobar l'espècie de crustaci al·lòctona del **cranc roig americà** (*Procambarus clarkii*).

A més de totes les espècies aquàtiques esmentades en els trams anteriors, recentment s'hi ha observat **picot garser petit** (*Dendrocopos minor*) als roures de la ribera.



Entre els mamífers hi ha **geneta**, **fagina**, **esquirol**, **eriçó comú**, **guineu** i **toixó**.

- **Flora**

El primer que ens crida l'atenció d'aquest tram és el gran **pi blanc** (*Pinus halepensis*) catalogat de can Casanoves a tocar de la carretera, força malmès per les ventades. A l'altra banda de la riera hi ha un grup d'**oms** (*Ulmus minor*). Tornant a la carretera trobem l'**acàcia** (*Robinia pseudoacacia*) de quatre braços i una línia de **plàtans** (*Platanus X hispanica*) a la riba esquerra, després del camí de can Gallina.

Poc abans d'arribar al pont de les Camanyes, es pot observar **jonc boval** (*Scirpus holoschoenus*). El mes de setembre, criden l'atenció les inflorescències grogues de la **pataca** (*Helianthus tuberosus*), una planta invasora procedent d'Amèrica.

Dos grans **pollancres** (*Populus nigra*) guarden l'entrada al pont, a la riba esquerra. Si hi passem a principis del mes de març, abans que surtin les fulles, podem observar les inflorescències (aments) masculines de color vermell en un dels exemplars i les femenines, de color verd, a l'altre.

- **Problemàtica:**

- Atropellament de fauna a la carretera, sobretot mamífers.
- Excés de formigó a la banda de la carretera, el qual arriba a l'aigua.
- Els residus procedents del trànsit a la carretera arriben al llit de la riera.
- Interrupció del corrent de l'aigua, sobretot a les rierades, a la passera de can Gallina.

expos

'Els valors naturals de la riera de Torrelles i els seus problemes'
Del 5 al 20 de novembre
Biblioteca municipal Pompeu Fabra
Org: As. Naturalista Torrellenca.

'Viu, beu, veu' sobre el riu Llobregat
Del 7 al 17 de novembre
Biblioteca municipal Pompeu Fabra
A càrrec de Llobregat S.O.S.tenible.

santmartí

Organitzada per l'ANT, del dimecres, 5 al dijous, 20 de novembre, a la Biblioteca Pompeu Fabra, va estar oberta l'exposició: "Els valors naturals de la riera de Torrelles i els seus problemes" .

Al mateix espai de la biblioteca Pompeu Fabra es va compartir l'espai amb l'exposició "Viu, Beu, Veu" sobre el Llobregat promoguda per Llobregat S.O.S.tenible i finançada a partir d'una campanya econòmica a Verkami.

Hem aprofitat els textos de la nostra exposició sobre la riera i una petita tria de les fotografies que la formaven, fruit del treball col·lectiu de l'ANT, per editar aquest document.

La riera és un espai natural que encara conserva un valor paisatgístic notable, amb una flora i una fauna pròpies dels hàbitats de ribera, molt escassos en el nostre entorn i molt sensibles a la contaminació, les obres públiques i privades, la freqüentació i intervenció humanes i, sobretot, a la recepció de tot tipus de deixalles. En aquest document hi veurem detallats d'aquests valors naturals i, per contrast, els factors negatius que l'afecten.